

πρὸς τοὺς διακεκριμένους ἐπιστήμονας. Ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἐπιστημόνων τιμᾶ ἀπὸ ἱκανῶν ἐτῶν διὰ τῆς φήμης αὐτοῦ, ὡς γνωστὸν, τὸν παρ' ἡμῖν δόκιμον καὶ πολυγράφον συγγραφέα κ. Θεόδωρον Φλογαίτην, εἰς τὸν ἐδώρησατο ἀπάσας τὰς μέχρι τοῦδε ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσας συγγραφὰς καὶ μεθ' οὗ συνδέεται δι' ἄλληλογραφίας.

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

Η 24Η ΙΟΥΝΙΟΥ

(Δημῳδεῖς προλήψεις).

I

Ἡ προλήψις εἶνε εἶδος θρησκείας διὰ τὸν λαὸν καὶ θρησκείας τόσῳ μᾶλλον σεβαστῶς καὶ φανατικῶς λατρευομένης, ὅσῳ οἱ εἰς αὐτὴν πιστεύοντες εἰσὶν ἀμαθέστεροι. Εὐκολώτερον ἢ ἀνατραπῆ εἰς θρόνον ἢ νὰ ἐκριζωθῆ μία πρόληψις. Τοσοῦτον εἰσὶν ἐρριζωμένοι εἰς τὰ ἔγκατα τῆς κοινῆς συνειδήσεως.

Καὶ εὐρίσκει μὲν τις αὐτάς ἐνίοτε ἐχούσας ἐν τῷ βάθει αὐτῶν σοφὸν τινα καὶ κοινωφελῆ λόγον, ἀλλὰ συνήθως τὰς εὐρίσκει περιβεβλημένας θρησκευτικὸν χαρακτῆρα καὶ προσηλούσας τὸ πνεῦμα εἰς σιδηρᾶν δεισιδαιμονίαν, πολλάκις ἄλογον.

Ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, συμφορῶμεναι μετὰ τῶν αἰσθημάτων καὶ πολυειδῶν παθῶν, παρήγαγον τὴν

ψευδῆ θρησκείαν τῶν προλήψεων, ἥτις ἀπὸ τῶν πρώτων περίπου ἀνθρώπων κατέκλυσε καὶ πληροῖ τὸν κόσμον.

Ἄλλοτε ἐν Ἀργεῖ ἐπεπόλαζον προλήψεις πολλαὶ καὶ ποικίλαι. Σήμερον ὁμῶς, χάρις εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν κοινωνικὴν πρόδοτον, ἠραιώθησαν καὶ περιωρίσθησαν εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις.

Ἐκ τῶν σωζομένων ἐνταῦθα ἔτι εἶνε καὶ αἱ περὶ τῆς 24ης Ἰουνίου ἐκάστου ἔτους, περὶ ἧς ὁ λόγος ἤδη.

Ἡ ἡμέρα αὕτη, καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία ἐσορτάζει τὸ γενέθλιον τοῦ προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, εἶνε ἐπισημοτάτη καὶ ἱερωτάτη διὰ τὰς κατ' αὐτὴν ἐπικρατούσας προλήψεις καὶ ἔθιμα.

II

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῆς 24ης Ἰουνίου κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον ἀνάπτουσι πυρὰς καθ' ὅλην τὴν πόλιν παίδων καὶ νέων παιδρῶν ὄμιλοι καὶ πηδῶσιν αὐτὰς ἀλλαλλάζοντες.

Δυσεξιχνίαστος λίαν εἶνε ἡ ἀκριβὴς ἀνεύρεσις τῆς αἰτίας καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἔθιμου τούτου.

Παρὰ τῷ λαῷ εὐρίσκομεν παραδόσεις διαφόρους, ἀναγομένας ὁμῶς γενικῶς εἰς λόγους θρησκευτικούς.

Ἐκ τῶν μᾶλλον δὲ ὠρισμένων γινώσκομεν δύο. Τινὲς ἐξηγοῦσι τὸ ἔθος τῶν ἐν λόγῳ πυρῶν, ὡς ἐκδήλωσιν τῆς χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης τῶν γεωργῶν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὸν θερισμὸν καὶ συγκομιδὴν τῶν δημητριακῶν προϊόντων αὐτῶν.¹⁾ Ἄλλοι ὁμῶς ἀποδίδουσιν εἰς τὸ ἔθιμον θρησκευτικὸν λόγον διαφυλάξεως τῆς ὑγιείας καὶ ζωῆς.

Ὁ εὐπκίδευτος καὶ περὶ ταῦτα εἰδικώτερον ἀσχολούμενος νέος

1) Ἡ πρόληψις αὕτη τοῦ ἡμετέρου λαοῦ ἀπαντᾷ καὶ ἀλλοῦ. Ἡ Δώρα Δ' Ἰστρία, γράφουσα περὶ τῶν Τσερεμίσων, φυλῆς παρὰ τὸν Βόλγαν, παρατηρεῖ, ὅτι τὴν 23 Ἰουνίου, ἡμέραν ἀφιερωμένην εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ Κουπαλά, θεοῦ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, διὰ μεγάλων πυρῶν πανηγυριζομένων, αἱ νέαι χωρικαὶ μερῶν τινῶν τῆς Πολωνίας καὶ Ῥωσσίας ἀνάπτουσι μέχρι τοῦδε πυρὰς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, οὗτινος ἡ ἑορτὴ συμπύπτει τῇ ἑπαύριον, ὀνομαζομένη ἑορτὴ Ἰωάννου Κουπαλά (Περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ γυναικῶν ὑπὸ Δώρας Ἰστριάδος, μετάφρ. Αἰμιλίας Σκουζέ (Ἀθήναι 1861) σελ. 374. Βιβλ. Δ. Ἐπιστολὴ 4^α).

κ. Ν. Γ. Πολίτης ἐδημοσίευσεν πρὸ ἐτῶν ἐν τῇ *Ἔστιά*²⁾ ἀξιόλογον διατριβὴν περὶ τῆς *έορτῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου*, ἐν ἣ πραγματεύεται μόνον καὶ ἱστορικῶς μᾶλλον τὰς ἐν λόγῳ πυράς, ὡς συνήθειαν, ἐπικρατοῦσαν καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, παρ' ὅλοις τοῖς Εὐρωπαϊκοῖς λαοῖς, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις, τοῖς Σαρακηνοῖς, τοῖς Ἑβραίοις, τοῖς Ῥωμαίοις καὶ τοῖς Βυζαντινοῖς. Στρηιζόμενος δὲ εἰς τὰς κρίσεις τοῦ Βυρνούρ, Ῥαούλ-Ῥοσὲτ καὶ τινων Βυζαντινῶν, ἀποκλίνει ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅτι τὸ ἔθιμον εἶνε Ἑλληνικόν τε καὶ ἐθνικόν, ἀρχαιότατον λείψανον τῆς *έορτῆς τῶν ἡλιοστασιῶν*.

Ἐν δὲ τῷ περιοδικῷ *«Μοῦσαι»* ἐδημοσιεύθη³⁾ κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὁμοία διατριβὴ περὶ τῶν *πυρῶν τῆς Ἁγίας Ἰωάννας*, δι' ἧς ὁ συγγραφεὺς, προτιθέμενος νὰ ἐκθέσῃ τὰ ἐν Γαλλίᾳ περὶ τούτου κρατοῦντα, ἀποδέχεται, ὅτι αἱ παραδόσεις αὗται μετεδόθησαν, ὡς πολλὰ ἄλλα, ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ὅτι ἔχουσι τὴν ἀρχὴν των ἐκ τῶν Ἐθνικῶν, ἐκ τῆς ἀρχαίας θρησκείας τῶν Περσῶν ἢ τῶν Αἰγυπτίων.

Τὸ ἐπ' ἐμοὶ πείθομαι ἐπίσης, ὅτι τὸ ἔθιμον αὐτὸ εἶνε τῶντι ἀρχαιότατον, Περσικῆς ἢ Αἰγυπτιακῆς καταγωγῆς, μεγάλως σχετιζόμενον πρὸς τὴν *έορτὴν τῶν ἡλιοστασιῶν*, συμπίπτον πρὸς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν, ὡς λέγει Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς, «ἄρχεται ὁ ἥλιος τρεπόμενος πρὸς νότον, μειῶν μὲν τὴν ἡμέραν, αὐξων δὲ τὴν νύκτα,» ἐποχὴν σημαντικὴν φυσικῶ τῷ λόγῳ κατὰ τοὺς ἀρχαίους. Ἐξ αὐτῶν δὲ μετεδόθη εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ ἐν λόγῳ ἔθος. Ἐπειδὴ ὁμοῦ, ὡς φρονῶ, ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων πρέπει νὰ μὴ παρορῶμεν καὶ τὰς δημῶδεις παραδόσεις, νομίζω, ὅτι ἡ παράδοσις, ἡ ἀνάγκουσα τὸ ἔθιμον εἰς θρησκευτικὸν λόγον ἀσφαλείας τῆς ὑγείας καὶ τῆς ζωῆς, εἶνε μεγάλης προσοχῆς ἀξία καὶ βᾶσιμος. Ἀνάγκη δὲ καὶ αὕτη εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν, προτέραν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ μὴ κατ' ἐπιφάνειαν δρῶντες τὰ ἔθιμα τῆς ἀρχαίας Εἰδωλολατρείας ἀνευρίσκουσι πολλάκις ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ τῷ βᾶθει αὐτῶν σοφοῦς καὶ κοινωφελεῖς λόγους, περικεκαλυμμένους διὰ τῆς

2) Τόμ. Α. σελ. 414.

3) Ἔτος Α'. σελ. 173.

σκέπης τῶν προλήψεων καὶ τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων καὶ ἐννοιῶν, ὅπως ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ αὐτῶν παρὰ τῷ ἀμαθεῖ λαῷ. ⁴⁾ Οὕτω τὸ ἔθιμον τῶν πυρῶν αὐτῶν δέον ν' ἀποδώσωμεν καὶ εἰς μέτρον σοφὸν ὑπὲρ τῆς δημοσίας ὑγιείας καὶ νὰ σχετίσωμεν αὐτὸ πρὸς τὰς ἀρχαίας καθάρσεις, συμπίπτον ἐν ὥρᾳ καθ' ἣν ἐπιπολάζουσιν οἱ πυρετοὶ καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶνε βεβαρημένη, καὶ πρὸς τὴν ἔννοιαν στοιχείου, ἀλεξήτηρίου κατὰ νόσων καὶ κινδύνων. Ἐν τούτῳ πιθανῶς ἔγκειται ἀρχαίῳθεν ἡ κυρία καὶ κατ' οὐσίαν αἰτία καὶ σκοπὸς τοῦ ἐν λόγῳ ἔθιμου, ὅπερ ἔκτοτε ἔφερε θρησκευτικὸν χαρακτῆρα.

Ἡ ἡλιολατρεία καὶ πυρολατρεία εἶνε ἀρχαιοτάτη. Εἰς τὴν κοσμογονίαν καὶ θεογονίαν τῶν Φοινίκων εὐρίσκομεν τὸν Ἥλιον θεὸν καὶ τὰ τέκνα του, Φῶς, Πῦρ καὶ Φλόγα, λατρουμένον ⁵⁾ Παρὰ δὲ τοῖς Πέρσαις, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Στράβων, ⁶⁾ εὐρίσκομεν τιμώμενον τὸν Ἥλιον, ὃν ἐκάλουν Μίθρην, καὶ σὺν ἄλλοις καὶ τὸ πῦρ. «Διαφερόντως δὲ, λέγει ὁ Στράβων, τῷ πυρὶ (καὶ τῷ ὕδατι) θύουσι, τῷ μὲν πυρὶ προστιθέντες ξηρὰ ξύλα τοῦ λέπους χωρὶς, πιμελὴν ἐπιτιθέντες ἄνωθεν εἴθ' ὑφάπτουσιν ἔλαιον καταχέαντες, οὐ φῶσάντες ἀλλὰ ῥιπίζοντες.....» Ὁ Στράβων ἀναφέρει τοὺς μάγους Πυραίθους καὶ τὰ Πυραίθεια καὶ, ὡς ἐν ταῖς παλαιαῖς ἱστορίαις λεγόμενον, ὅτι «ὄτω ἂν θύτωσι θεῷ, πρῶτῳ τῷ πυρὶ εὐχονται.» Περὶ τοῦ ὅτι δὲ οἱ Πέρσαι ἐνόμιζον, ὅτι τὸ πῦρ εἶνε θεὸς, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἡρόδοτος. ⁷⁾ Ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ εὐρίσκομεν ἐπίσης τὸν Ἥλιον θεὸν (Ὅσιριν), ὡς διοικούντα τὸ πᾶν μετὰ τῆς Σελήνης (Ἰσιδος) διὰ τῆς εὐτάκτου καὶ περιοδικῆς κινήσεως αὐτῶν. ⁸⁾ Ὁ Ἡρόδοτος ⁹⁾ καὶ ὁ Πλούταρχος ¹⁰⁾ περιγράφουσι καὶ τὰς γενομένας τελετὰς καὶ θυσίας τῷ ἡλίῳ κατὰ τὰς τροπὰς μάλιστα αὐτοῦ.

4) Τοιαῦτα τῶν λειτουργιῶν τῆς θρησκευτικῆς σοφῆς καὶ κοινωφελῆ μηχανήματα εὐρίσκει τις καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς κατὰ τὸ μέλλον καὶ ἤτιον.

5) Ἀθ. Σταγειρίτου Ὁ γυγία. Τόμ. Α. σελ. 8.

6) Γεωγραφικὰ ἔκδ. Κοραῆ (Παρίσιος αὐτῆς) Μέρος Γ. σελ. 141-151.

7) Γ, 16. καὶ Α. 131.

8) Ὁ γυγία. Α. σελ. 18-19.

9) Β, 63.

10) Περὶ Ἰσιδος καὶ Ὅσιριδος 52.

Αὗται καὶ αἱ παραπλήσια θεῖαι λατρεῖται, αἱ ἀποδιδόμεναι εἰς τὸν Ἥλιον καὶ τὸ συγγενὲς αὐτοῦ Πῦρ, αἵτινες ἀπαντῶσι καὶ ἄλλα-
 χου, καθιστάσι πρόδηλον, ὅτι τὰ δοξαζόμενα ἠλιοστάσια οἱ λά-
 τρεις τοῦ ἡλίου ἀρχαῖοι λαοὶ ἐώρταζον πομπωδῶς καὶ μεγαλοπρε-
 πῶς, ὡς προσφυστέρον δὲ καὶ λαμπρότερον μέτρον ἐκδηλώσεως
 τῆς ἐορτῆς οὐδὲν ἄλλο εἰκότως ἠδύνατο νὰ ᾔηε ἢ αἱ πυραὶ, ἃς
 ᾔναπτον, ὡς εἴρηται, οἱ Πέρσαι, θύοντες τῷ πυρὶ.¹¹⁾

Ἄλλ' εἴρηται, ὅτι τὸ ἔθιμον τῶν πυρῶν ἐγκλείει βεβαίως λό-
 γον ὑπὲρ τῆς δημοσίας ὑγιείας, σχετιζόμενον πρὸς τὰς ἀρχαίας
 καθάρσεις καὶ λυσιτελὲς εἰς ἀποσβέσθην νόσων καὶ κινδύνων.

Ἡ μυθολογία ἀναφέρει τὸ διὰ τοῦ πυρὸς καθαρτήριοι τῶν ψυ-
 χῶν πρὶν ἢ εἰσελθῶσιν εἰς τὰ Ἥλύσια πεδία.¹²⁾ Ὁ Πλούταρχος
 λαλεῖ περὶ τῆς καθάρσεως τῆς ἀτμοσφαιρας διὰ θυμιάσεων καὶ
 τοῦ πυρὸς, ἀναφέρων, ὅτι οἱ αἰατροὶ δοκοῦσι πρὸς τὰ λοιμικὰ
 πάθη βοηθεῖν φλόγα, ὡς *λεπτύνουσαν τὸν ἀέρα* καὶ μαρτυρῶν,
 ὅτι ὁ ἰατρὸς Ἄκρων ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὸν μέγαν λοιμὸν ἠδουκί-
 μησε, πῦρ κελύων παρακαίειν τοῖς νοσοῦσι, δι' οὗ οὐκ ὀλίγους
 ὠφέλησε.¹³⁾ Κατὰ δὲ τὸν κ. Παπαρρηγόπουλον¹⁴⁾ εἰς τὸν λοιμὸν
 αὐτὸν ἐβόηθησε τοῖς Ἀθηναίοις ὁ δημιουργὸς τῆς ἱατρικῆς ἐπι-
 στήμης, Ἴπποκράτης ὁ Κῶος, συμβουλευσας τὴν διὰ πυρὸς κά-
 θαρσιν τῆς ἀτμοσφαιρας, εἰς ἔμπροσθεν ἐκ τῆς παρατηρήσεως,
 ὅτι οἱ σιδηρουργοὶ σπανιώτατα ἐκρούοντο. Ὁ δὲ περιηγητὴς Παυ-
 σανίας μαρτυρεῖ, ὅτι, ὅτε ὁ Λυγκεὺς μόνος ἐκ τῶν πεντήκοντα
 ἀδελφῶν του ἐσώθη μετὰ τῆς Δαναΐδος Ὑπερμνήστρας, ἀνέσχον
 πυρσοῦς, ἐκεῖνος μὲν ἀπὸ τῆς Λυρκείας, αὕτη δὲ ἀπὸ τῆς Λα-
 ρίσσης, τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ Ἄργους, εἰς ἔνδειξιν *διαφυγῆς τοῦ*

11) Οἱ Ἀθηναῖοι ἐώρταζον τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἡρακλέους, ἀλληγορουμένου εἰς Ἥλιον κατὰ τὸ θερινὸν ἠλιοστάσιον. (Ὡ γ υ γ ί α. Γ. σελ. 362.)

Ἐλατρεύετο δὲ ὁ Ἥλιος καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις τῆς Ἑλλάδος τόποις, ὡς ἐν Κορίνθῳ, Ἄργει, Ἠλιῶν, ἰδίως δὲ ἐπὶ τῆς νήσου Ῥόδου. (Ἐγχειρίδιον Θρησκείας καὶ Μυθολογίας τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων ὑπὸ Π. Ἰασημίδου (1871) σελ. 77.)

12) Ὡ γ υ γ ί α Β. σελ. 45, 53.

13) Περὶ Ἰσίδος καὶ Ὀσίριδος 80.

14) Ἱστορία τοῦ Ἑλλήν. Ἔθνους Α. σελ. 634.

κινδύνου. Ἐπὶ τούτῳ δὲ οἱ Ἀργεῖοι κατὰ ἔτος ἕκαστον πυρσῶν ἑορτὴν ἤγον.¹⁵⁾

Ἐξ ὧν τούτων καταφαίνεται, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἀπέδιδον εἰς τὰς πυρὰς ἐκτὸς τῆς ἐν γένει θείας λατρείας καὶ δύναμιν καὶ ἔννοιαν διαφυλάξεως τῆς ὑγιείας καὶ τῆς ζωῆς ἀπὸ νόσων καὶ κινδύνων.

Καὶ ταῦτα μὲν παρὰ τοῖς εἰδωολογάτραις. Ὁ δὲ Χριστιανισμὸς, ὅστις πολλὰ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων θρησκευτῶν παρέλαβε καὶ, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον τροποποιήσας, καθιέρωσε, φυσικὸν ἦτο νὰ μὴ παρίδῃ καὶ τὰς περὶ τοῦ πυρὸς παραδόσεις, μάλιστα δὲ τὰς σχετιζομένας πρὸς τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον. Τὰς παραδόσεις αὐτὰς εὖρε κρατούσας καὶ τὰς διετήρησε, περιβαλὼν αὐτὰς νέῳ ἐνδύματι.¹⁶⁾ Οὕτως ἡ πρόληψις ἐπέζησε τῶν εἰδωολατρικῶν χρόνων καὶ αἱ πυραὶ τοῦ θερινοῦ ἡλιοστασίου ἐξηκολούθησαν, ὡς θρησκευτικὸν ἔθιμον χάριν τῆς ὑγιείας, ἀναχθὲν εἰς τὴν ταυτόχρονον περίπου ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, πιθανῶς, διότι κατὰ τινὰ παράδοσιν ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος εἶνε ὁ ἔφορος καὶ προστάτης τῆς ὑγιείας, ἰδίως δὲ θεραπεύει καὶ σώζει ἀπὸ τῶν πυρετῶν. Ἀναφέρεται, ὅτι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μοναχὸς τις, Γάλλος, μετεκόμισεν εἰς Μονὴν τινὰ τῆς Γαλλίας καὶ ἐθεράπευε δι' αὐτῆς τοὺς πυρετούς καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου κατ' ἔτος ἤναπτον κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ πυρὸς. Τὴν παράδοσιν δὲ ταύτην ἐνισχύει καὶ ἡ ἑορτὴ τῆς ἀποτομῆς τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ αὐτοῦ ἁγίου, τελουμένη τῇ 29 Αὐγούστου, καθ' ἣν κατ' αὐστηρότατον καὶ ἱερώτατον ἔθιμον ὀφείλουσι πάντες νὰ νηστεύωσι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἄρτου εἰ δυνατὸν ἀπέχοντες, χάριν τῆς ὑγιείας των καὶ διαφυλάξεως αὐτῶν ἀπὸ τῶν πυρετῶν.

Οὕτω νομίζω, ὅτι δεόν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ ἐξηγησώμεν τὸ, περὶ οὗ πρόκειται, ἔθιμον. Αἱ πυραὶ εἶνε ἑκφρασις χαρᾶς

15) Κορινθιακὰ· XXV, 4.

Παρὰ τοῖς Ἀργεῖοις ἐτιμᾶτο ἱερῶς τὸ πῦρ, ἀξιοῦσιν, ὅτι ἐφεύρε καὶ ἔδωκεν αὐτὸ τοῖς ἀνθρώποις οὐχὶ ὁ Προμηθεύς, ἀλλ' ὁ Φορωνεύς. Π α σ α ν. Κορινθ. XIX, 5 καὶ XXII, 4.)

16) Τοῦτο συνέθη ἐν πολλοῖς. Α. γ. ὁ Ποσειδῶν εἶνε νῦν ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἡ ἔφορος τῶν τοκετῶν θεὰ Εἰλείθεια εἶνε ὁ Ἅγιος Ἐλευθέριος κλπ.

και λαμπρότης πάσης εορτής και διά τῆς καθάρσεως τῆς ἀτμοσφαιρας ὠφελοῦσιν εἰς τὴν υγιείαν. Τὰ δὲ ἄλλα προσήρμοσαν αὐταῖς αἱ κατὰ καιροὺς καὶ ἐποχὰς δημῶδεις προλήψεις και ὀρησκευτικαὶ παραδόσεις.

Ταῦτα δὲ πάντα ἐνισχύουσι και πᾶσαι σχεδὸν αἱ λοιπαὶ κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀπαντῶσαι προλήψεις, περὶ ὧν κατωτέρω, και αἵτινες ἐν γένει στρέφονται περὶ τὴν διαφύλαξιν τῆς υγιείας και τῆς ζωῆς.

III

Κατὰ δημῶδη παράδοσιν, ὁ θέλων νὰ βεβαιωθῆ, ἐὰν θὰ ᾔηνε υγιῆς μέχρι τῆς 24 Ἰουνίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους, δεόν τὴν παραμονὴν ἀφ' ἑσπέρας νὰ θέσῃ φύλλα συκῆς ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον τῆς κλίνης του και νὰ κατακλιθῆ. Τὴν δὲ πρῶταν, ὅταν ἐγερθῆ, ἀν μὲν ἴδῃ τὰ συκόφυλλα χλωρὰ εἰσέτι, εὖνους και καλὸς ὁ οἶνος· ἔσεται υγιῆς καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ἄν δὲ ἴδῃ τὰ συκόφυλλα μεμαραμμένα ἢ ξηρὰ, νόσοι τὸν ἀναμένουσιν ἀναλόγως τῆς ξηρότητος τῶν φύλλων!

Εἶνε τοῦτο εἶδος *συκομαντείας*, ἣν εὐρίσκομεν και παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, εἰ και ὑπ' ἄλλον τύπον. Τὰ φύλλα τῆς συκῆς ἐνομίζοντο και παρ' ἐκείνοις μαντικά και δι' αὐτῶν ἐμαντεύοντο.¹⁷⁾ Ἰππῆρχε δὲ και πρόληψις, καθ' ἣν ἐν εορτῇ ἐτελοῦντο καθάρσεις και διά σῦκων εἰς ἀποτροπὴν κακοῦ τινος, διότι τὰ σῦκα, ἐπινοηθέντα κατόπιν τῶν βαλάνων εἰς τροφήν και ὄντα γλυκύτερα και ἡμερώτερα και καθαρώτερα ἐκείνων, ἐνομίζοντο ἡγεμόνες τοῦ καθαροῦ βίου· ἐφ' ᾧ και ὑπῆρχον σῦκα, Ἡγητόρια καλούμενα, τὰ παρ' Ἀθηναίοις εἰς τὴν εορτὴν τῶν Πλυνητηρίων φερόμενα.¹⁸⁾ Παρ' αὐτοῖς δ' ἔτι ἐκλήθη τὸ δένδρον Ἰερὰ Συκῆ και ὁ τόπος Ἰερὸς, ἔνθα πρῶτον εὐρέθη τὸ δένδρον, και νόμος ἐτέθη παρ' αὐτοῖς «Μὴ ἐξάγειν ἄλλοσέ που σῦκα.»

Ἀσχέτως ὅμως τῆς τοιαύτης τῶν ἀρχαίων ὑπολήψεως νομίζω, ὅτι εἰς τὴν περὶ τῶν φύλλων τῆς συκῆς σημερινὴν πρόλη-

17) Ὁμογία Α. σελ. 203.

18) Ὁμογία Γ. σελ. 404, 426.

ψιν δύναται τις ν' άνεύρη και φυσιολογικόν τινα λόγον. Ἡ νο-
 τούσα, ιδίως δ' ἐκ συμφορήσεων, κεφαλή εἶνε θερμή· ἐξ αὐτῆς δὲ
 ἡ θερμότης μεταδίδεται εἰς τὸ προσκεφάλαιον και τὰ ὑπ' αὐτὸ
 συγκόφυλλα, ἅτινα ξηραίνονται κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς θερμότητος
 αὐτῆς. Ἡ τοιαύτη δὲ κεφαλή μαρτυρεῖ νοσηρὰν τοῦ σώματος κα-
 τάστασιν και ἐπιρρέπειαν εἰς νόσους· ἐν ᾧ ἡ ὑγιῆς εἶνε δροσερὰ
 κατὰ τὸ μᾶλλον και ἦττον και δὲν θερμαίνει πολὺ τὸ προσκεφά-
 λαιον οὐδὲ τὰ ὑπ' αὐτὸ τιθέμενα φύλλα τῆς συκῆς.

IV

Και τὰ μὲν ἐκτεθέντα δέον γενέσθαι τὴν παραμονήν.

Τὴν δ' ἐπιούσαν (24 Ἰουνίου), ἀκριβῶς ἅμα ἀρχίσῃ ὁ ἥλιος
 ν' ἀνατέλλῃ εἰς μεγίστην κίνησιν ἐμβάλλεται τὸ πᾶν. Πνεύματα
 πολλὰ κακοποιὰ, δαιμόνια ἐνκέρια και ἀόρατα, ἄγγελοι τινες ἀ-
 γαστοὶ και φίλιοι, χαρὰι και εὐτυχίαι, συμφοραὶ και θλίψεις, ἔρω-
 τες και ἀντιπάθειαι, νόσοι παντοειδεῖς και μυρία ὅσα κακὰ δια-
 σκορπίζονται ἀθρόως ἀνὰ τὴν γῆν και πληροῦσιν αὐτὴν ἀοράτως.
 Ἐκαστον αὐτῶν εἶνε προωρισμένον διὰ τινα θνητόν.

Τίς ὁ σκορπίζων τὰ πλήθη αὐτὰ τῶν κακῶν και τῶν καλῶν
 εἰς τὸν κόσμον;

Ἄμυδρά τινα διέσωσεν ἡ παράδοσις.

Οἱ πτωχοὶ, οἱ παντὸς εἶδους δυστυχεῖς ἐν τῷ κόσμῳ, οἱ πά-
 σχοντες και τεθλιμμένοι, οἱ ἀτυχεῖς ἐρσσταί, οἱ μισοῦντες, οἱ
 πνέοντες ἐκδίκησιν, οἱ κακοὶ ἐν γένει ἄνθρωποι, ὅλοι, ὅσοι πι-
 στεύουσιν, ὅτι τοὺς ἐγκατέλιπεν ὁ Θεὸς ἢ ἡ τύχη, προσφεύγουσιν
 εἰς τὰς μαγείας και τὰ δαιμόνια. Ὑπάρχουν δὲ μυστικάι Σιβύλ-
 λαι, λαλοῦσαι και συνεννοούμεναι μετὰ τῶν δαιμόνων, εἰς ὧν τὴν
 τὴν συνδρομὴν προσφεύγουσιν οἱ ἄθλιοι. Καὶ ἐγείρονται πρὸ τῆς
 ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου τῇ ἡμέρᾳ αὐτῇ και ἅμα ἀρχίσῃ ὁ ἥλιος ν' ἀ-
 νατέλλῃ, ἀτενίζουσιν αὐτὸν, μελετῶντες οἷον ἕκαστος βούλεται
 κακὸν διὰ τινα ὑπαρξίν, συνάρσει τῶν διαβόλων. Τὸ κακὸν δὲ αὐτὸ
 ἵπταται, περιτρέχει τὴν γῆν και τὸν ἀέρα, ἕως οὗ εὔρη τὴν ὑ-
 παρξίν, δι' ἣν προώρισται. Ἐπιτυχέστερον δὲ τελεῖται ἡ μαγεία
 αὐτῆ, ἐὰν ἡ μάγισσα ἴσται ἐπὶ τὰ χεῖλη φορέατος. Οὕτως ἡ μὲν

σκορπίζει και εκτοξεύει διὰ τὴν ὡραίαν ἀντίζηλόν της ἀσχημίαν και βυτίδας, ἡ δὲ νόσον, μαραίνουσαν τὸ κάλλος και γηράσκουσιν τὴν νεότητα και ἀπογοητεύουσιν τὸν βίον, ἡ δὲ πτωχείαν, ἀποκόπτουσιν τὰ πτερὰ τῆς ζωῆς, ἡ δὲ δύσεως φίλτρα και δίκτυα διὰ τὸν κακὸν φίλον τῆς ψυχῆς της και ἄλλα ἄλλαι.

Οὕτως ὁ κόσμος πληροῦται παντοειδῶν δεινῶν.

Ἄλλ' ὁ ἀγαθὸς Θεὸς, οἰκτεῖρων τὰς ἀνθρωπίνας ἀθλιότητας, ἀποστέλλει ταύτοχρόνως ἄνωθεν πνεύματα ἀντιδράσεως ἀόρατα, ἀγγέλους ἀγαθοὺς και φιλίους, κομίζοντας υγιείαν και εὐτυχίαν διὰ τὰς ἀναξιοπαθούσας ὑπάρξεις, δι' ἐκείνας ἰδίως, αἵτινες δὲν θέλει νὰ πάθωσιν. Ἄνεστειλε δι' ὅλας, ἡ ἐργασία τῶν κακοποιῶν πνευμάτων ἤθελεν ἀποτύχει, διότι θὰ συνεκρούοντο οἱ δαίμονες πρὸς τοὺς ἀγγέλους και οἱ πρῶτοι θὰ ὑπεχώρουν και θὰ ἠττῶντο. Ἡ κατ' ἄλλους ἄγιοι ἢ ἄγγελοι φίλοι λαμβάνουσιν οἰκοθεν τὴν τοιαύτην φροντίδα ὑπὲρ τῶν ἀναξιοπασχουσῶν ὑπάρξεων.

Οὕτω λοιπὸν ἄλλα τῶν κακῶν ἀναστέλλονται, ἄλλα ἐπιτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ των και ἡ ἐπαύριον διακρίνει τοὺς ἐγκαταλελειμμένους ἢ μὴ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τοὺς εὐτυχεῖς και τοὺς δυστυχεῖς.

Ἐπάρχει ἐν τούτοις και ἄμυνά τις κατὰ τῶν διαβολικῶν αὐτῶν ἐνεργειῶν, ἂν μὴ ὀλοσχερῶς, κατὰ πολὺ ὅμως ἀσφαλῆς. Εἶνε ἀπλουστάτη. Πᾶσα ἀγαθὴ και ἀπόνηρος ὑπαρξίς, ἡ θέλουσα νὰ προφυλάξῃ ἑαυτὴν, ἀνάγκη διὰ παντὸς τρόπου ν' ἀποφύγῃ νὰ ἴδῃ τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα, διότι ἡ ὥρα, ἡ στιγμή ἐκείνη εἶνε ἡ κινδυνωδεστέρα, καθόσον τότε αἱ ῥηθεῖσαι σατανικαὶ ἐργασίαι εἶνε εἰς τὴν ἀκμὴν των και κεραυνοβόλοι.

Κατὰ περιέργον ὅμως ἀντίθεσιν ἀρχαιότερον ἐκράτει και ἄλλη πρόληψις. Αἱ καλά και ἐνάρετοι κόραι ὤφειλον τῇ 24 Ἰουνίου νὰ ἐγεύρωνται τὸ λυκαυγές· ἀφοῦ δὲ ἐνδιδῶσι και ποιήσωνται τὴν ἐωθινήν προσευχὴν των πάντως πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, εἶδει νὰ λάβωσιν εἰς χεῖρας κόσκινον και βελόνην και, μόλις ἤρχιζε ν' ἀνατέλλῃ ὁ ἥλιος, ν' ἀτενίζωσιν αὐτὸν διὰ τῶν ὀπῶν τοῦ κοσκίνου και νὰ περῶσι δι' αὐτῶν τὴν βελόνην, ἐπάδουσαι ἀδιακόπως μέχρις οὗ συντελεσθῇ ἡ ἀνατολή· «ὅπως γυρίζῃς, ἦλλε μου, ἔτσι νὰ γυρίζῃ και ὁ ροῦς μου στῆς προκοπαῖς!» λόγῳ, ὅτι κατὰ

τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν αὐτὴν γυρίζει ὁ ἥλιος ταχύτατα ἢ ἄλλοτε. Καὶ οὕτως αἱ κόραι ἐγίνοντο προκομμένα καὶ καλαὶ τῷ καιρῷ ἐκεῖνω. Ἀναφέρεται δὲ καὶ ἡ παράδοσις, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην ἀνατέλλει ἐρυθρότερος καὶ ζωηρότερος, αἱ ἀτενίζουσαι αὐτὸν κόραι λαμβάνουσι χρῶμα ῥοδόχρουν, ζωηρότητα δὲ καὶ θερμότητα ζωῆς, εὐρωστίας καὶ κάλλους. Βλέπουσι δὲ τὸν ἥλιον διὰ τοῦ κοσκίνου, ἵνα βλέπωσι καθαρότερον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, προφυλαττόμεναι ἀπὸ τῶν ἀκτίνων του, διὰ τὴν γίνῃ καὶ τὸ ἰδικόν των πρόσωπον, ὡς τὸ τοῦ ἡλίου, καθαρὸν καὶ λαμπρόν!

Ἐν τῇ προλήψει αὐτῇ (περὶ ἧς τὸ κεφάλαιον τοῦτο) ἀνευρίσκει τις περίπου τ' ἀρχαιοτάτα θρησκευτικὰ δόγματα τῶν Περσῶν, ἅτινα ἴδρυσεν ὁ περιβόητος νομοθέτης αὐτῶν Ζωρόαστρης ὁ μάγος. Κατ' αὐτὸν δύο πνεύματα δεσπόζουσι τῶν ὄντων, ὁ Ὁρομάζης, ὁ ἀγαθὸς θεὸς καὶ ὁ Ἀρειμάνιος ἢ Ἀρειμάνης, ὁ κακὸς δαίμων, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν στοιχεῖον, ἀόρατοι οὐσίαι, αἵτινες μετὰ πολυαριθμοῦ συνοδείας κακῶν καὶ ἀγαθῶν πνευμάτων, πληροῦσι τὸν κόσμον ὅλον καὶ εὐρίσκονται εἰς ἀένναον πρὸς ἀλλήλας πόλεμον· ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν, δίκην μεσίτου, ἔχουσι τὸν Μίθρην, θεὸν μέγιστον.¹⁹⁾

V

Ἡ 24 Ἰουνίου εἶνε καὶ ἀλεξητήριος τῶν ῥούχων κατὰ τοῦ σητὸς (σκόρου). Ἐὰν τὰ ῥούχα τῆς οἰκίας παντὸς εἶδους ἀπλωθῶσιν εἰς τὰ περᾶθυρα, ἐξώστας, προαύλια καὶ ἐκτεθῶσιν ἐν γένει εἰς τὴν ἀτμοσφαιρᾶν τὴν ἡμέραν αὐτὴν, εἶνε ἐξησφαλισμένα ἀπὸ τοῦ σητὸς ἐπὶ ἕν τοῦλάχιστον ὀλόκληρον ἔτος. Οὕτω βλέπει τις ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ῥουχοστολιστοὺς πάσας τὰς οἰκίας, ὧν οἱ ἔνοικοι πιστεύουσιν εἰς τὴν πρόληψιν.

Ἐκτὸς δὲ τούτων κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν συνειθίζονται ἐνταῦθα θαλάσσια λουτρά πρὸς θεραπείαν ἢ ἀποφυγὴν τῶν πυρετῶν καὶ ἄλλων νόσων. Ἐπίσης δὲ καὶ θαλάσσιαι καθάρσεις τῶν ἵππων ἐκ προλήψεως χάριν τῆς ὑγείας καὶ εὐρωστίας αὐτῶν.

19) Πλούταρχος, Ἴσ. καὶ Ὀσίρ. 46—47.

VI

Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον καὶ σημαντικώτερον τῆς ἡμέρας αὐτῆς εἶνε ἡ *Κληθῶν*, κοινῶς ὁ *Κλήδωνας*.

Ἡ λέξις ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ *Κληθῶν*, ἐπικ. *Κληθῶν* καὶ *Κληθῶν* (κλέος) σημαίνει λόγον, εἶδῃσιν, φήμην, κλήσιν, *μαντεῖαν*, *οἰωνόν*, μεγάλην τινὰ φωνήν, ἣτις προσημαίνει τι. Ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Ὅμηρος, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Εὐριπίδης ἐχρήσαντο αὐτῇ. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς φήμης τῶν μελλόντων γενήσεσθαι ἀπαντᾷ παρ' Ὀμήρου ἡ λέξις ἐν Ὀδυσσεΐα. Οὕτως, ὅτε ὁ ἐπαίτης Ἴρος ἐν Ἰθάκῃ ἤθελε νὰ ἐκδιώξῃ τοῦ οὐδοῦ τοῦ μεγάρου τῆς Πηνελόπης τὸν ἔτι ξένον Ὀδυσσεά, συμπλακεῖς δὲ μετ' αὐτοῦ, ἀνθισταμένου, κατενικήθη οἰκτρῶς, οἱ μνηστῆρες παρόντες συνεχάρησαν τῷ Ὀδυσσεὶ καὶ τῷ ἠύχθησαν ὅ,τι ποθεινὸν αὐτῷ καὶ προεῖπον, ὅτι ὁ Ἴρος ἦν ἀποπεμπτός πρὸς τὸν ξενοκτόνον Ἐχετον, βασιλέα τῆς Ἡπείρου. Τούτα εἶπον οἱ μνηστῆρες,

« χαῖρεν δὲ κληθόνι δῖος Ὀδυσσεύς. »²⁰⁾

Ὁ *Κλήδωνας* εἶνε νῦν παρ' ἡμῖν μαντεῖον, δίδον χρησμούς εἰς τοὺς συμβουλευομένους αὐτόν. Ἀποκαλύπτει μυστήρια καὶ προλέγει τὰ μέλλοντα. περὶ τῆς μελλούσης ἰδίως τύχης τῶν ἀγάμων. Εἶνε κυρίως εἶδος τῆς Κληρομαντείας ἢ μᾶλλον τῆς Στιχομαντείας ἢ Ῥαψωδομαντείας περίπου τῶν ἀρχαίων.²¹⁾

Ὁ *Κλήδωνας* ἔχει δλόκληρον τελετὴν μετὰ διατυπώσεων, ὅσων αὐστηρῶν καὶ ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος ὅλης τῆς διαδικασίας διατεταγμένων, ὡς λέγουσιν οἱ δικανικοὶ, τόσῳ καὶ περιέργων καὶ παραδόξων, εἶνε τύποι ἐκ τῶν *sine qua non* !

Ἴδου αἱ λεπτομέρειαι τῆς μαντικῆς αὐτῆς τελετῆς, ἧς δρῶντα πρόσωπα εἰσὶ κυρίως νεάνιδες ἐν ὀμίλῳ.

Τὴν δείλην τῆς παραμονῆς τῆς 24^{ης} Ἰουνίου προμηθεύονται ἀγγεῖον (κανάτι), ὅπερ πάντως δέον νὰ ἦνε *ξύλιον*, πανίον *ερυθρόν* καὶ κλειθρον *κρεμαστόν*. Ἀντλοῦσιν ἐκ φρέατος ὕδωρ *ἀμι-*

20) Ὁμήρου Ὀδυσσ. Σ. 117.

21) Ὠγουγία Α. σελ. 193—194, 200. Πλούταρχος. Ἴσ. καὶ Ὀσιρ. 14. Περὶ τῶν χρησμών τῆς Πηθίας; 25.

λητον²²⁾ και πληροῦσι δι' αὐτοῦ τὸ ἀγγεῖον. Ἐῖτα ρίπτουσι ἐν-
τὸς αὐτοῦ σύμβολα (γνωρίσματα, σημάδια) ἐκάστη ἴδιον, οἷον
καρφίδας δακτυλίους κ.τ.τ. τοιαῦτα δὲ δύνανται νὰ ριφθῶσιν εἰς
τὸ μαντικὸν ἀγγεῖον καὶ διὰ πρόσωπα ἀπόντα. Κατόπιν καλύ-
πτουσι τὸ ἀγγεῖον διὰ τοῦ ἐρυθροῦ πανίου, περιζώνουσι αὐτὸ
διὰ κλάδου λύγου, περῶσι τὸ κλειθρον καὶ τὸ κλειδόνουσι. Ἀ-
νάγκη νὰ κλειδῶσῃ αὐτὸ κόρη, ἔχουσα τοὺς γονεῖς ἀμφοτέρους
ζῶντας, καὶ κρατήσῃ αὐτὴ τὸ κλειδίον μέχρι τῆς ἐπιούσης.
Ἀποθέτουσι δὲ τὸ οὕτω τακτοποιηθὲν ἀγγεῖον ἐν ὑπαιθρῷ καὶ
δὴ ὑπὸ δένδρον, ἵνα μείνῃ ἐκεῖ οὕτως ἀθικτον μέχρι τῆς πρωίας,
ὑπὸ τοὺς ἀστέρας, ἵνα τὰ ἐν τῷ αἰθέρι περιπλανώμενα ροιζικὰ
(τύχαι) ἐσιέλθωσιν ἕκαστον εἰς ἕκαστον σύμβολον κατὰ τὴν τύ-
χην ἐκάστου. Δέον νὰ προστεθῇ, ὅτι τὸ ἀγγεῖον πρέπει νὰ ᾖνε
ξύλινον, ἐκ κέδρου συνήθως, διότι πιστεύεται, ὅτι ἡ κέδρος εἶνε
μαγικὸν δένδρον, συχνάζουσι δὲ εἰς αὐτὸ πλείσται τύχαι ὑπὸ
μορφὰς ποικίλων πτηνῶν καὶ Νηρηίδες, ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἐπι-
δρώσαι. Ἐκλέγεται δὲ καὶ τὸ πανίον ἐρυθρὸν, διότι τὸ χρῶμα
εἶνε σημεῖον χαρᾶς καὶ καλοῦ καὶ ταχέως οἴωνοῦ.

Τὴν ἐσπέραν δὲ, πρὶν ἢ κατακλιθῶσιν εἰς ὕπνον, αἱ κληδονιζό-
μεναι κόραι αἰ μὲν τῶν γεωργῶν σπεύρουσι κριθὴν εἰς τὴν αὐλὴν
των, αἰ δὲ τῶν ἄλλων τάξεων ἀφίνουσι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς εἰς τὸ
ὑπαιθρον ποτήριον ὕδατος καὶ εἶτα κατακλίνονται· ἂν δὲ ἴδωσιν
ἐν ὄνειρῳ ἄνδρα τινὰ, μεθ' οὗ νὰ θερίσῃσι τὴν σπαρεῖσαν κριθὴν,
ἢ πίνοντα τὸ ποτήριον τοῦ ὕδατος, αὐτὸς ἔσται ὁ μέλλων αὐ-
τῶν σύζυγος.

Τὴν δ' ἐπιούσαν (24 Ἰουνίου) τελεῖται τὸ ἐπισημότερον τῆς
τελετῆς. Τότε κληδονίζονται ἢ «βγάλουν τοὺς κλήδονας ἢ τὰ
ροιζικὰ» κατὰ τὴν δημώδη γλῶσσαν.

Ἄλλὰ τὸ μέρος τοῦτο πρέπει νὰ παραστήσωμεν γραφικώτε-
ρόν πως.

22) Ἄμειλητον λέγεται τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἀντλεῖται ἐν ἄκρῃ σιγῇ, χωρὶς ἢ
ἀντιλοῦσα νὰ λαλήσῃ οὐδὲ λέξιν, ἀλλὰ καὶ οὔτε ν' ἀκούσῃ φωνὴν τινα οἴαν-
θίποτε. Ἡ δὲ κόρη, ἣτις θὰ τὸ ἀντλήσῃ, πρέπει νὰ ᾖνε ἀγνοτᾶτη καὶ καθα-
ρότατα ἐνδεδυμένη.

Στῶμεν παρὰ τὴν σκηνὴν καὶ ἴδωμεν καὶ ἀκούσωμεν.

Ὁ αὐτὸς τῶν νεανίδων ὄμιλος συνέρχεται εὐλαβῶς καὶ κάθηται ἐν δωματίῳ. Μεταπέμπονται παιδίον, ἄρρεν πάντοτε, ὅπερ πρέπει νὰ ἐκβάλῃ ἐκ τοῦ ἀγγείου τὰ σύμβολα. Ἴδου αὐτὸ, φαιδρὸν ἀθῶον, ἀπόνηρον. Κάθηται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύκλου τῶν νεανίδων. Κομίζουσι τὸ ἀγγεῖον καὶ ἀποθέτουσιν αὐτὸ παρὰ τῷ παιδίῳ. Τὸ ἀνοίγουσι Σιγὴ βαθυτάτη! Ἴδετε! Ἴδετε πρόσωπα, ὠχρίωντα, πορφυρούμενα ἐκ τοῦ ἀναρρέοντος αἵματος, χεῖλη, συστελλόμενα, ὑποτρέμοντα, ὄμματα ἀπλανῆ καὶ καίοντα, στήθη πάλλοντα, παρειὰς κοιλαινομένας ἀνεπαισθήτως καὶ ὄλας ἐν γένει τὰς ποικίλας ἐκφράσεις τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν παθῶν, τὰς φλόγας τοῦ πόθου καὶ τῆς ἀνυπομονησίας, τὰς λάμψεις τῶν ἐλπίδων, τὰς ἀκτῖνας τῶν χιμαῖρῶν καὶ τῶν ὀνείρων καὶ ὄλα ὅσα συνδυκνίζουσι τὰς καμίνους, αἵτινες διατηροῦσι τὸ πῦρ τῆς ζωῆς, τῆς ψυχῆς, τῆς καρδίας, τῆς φαντασίας. Ἴδετε ὄλα αὐτὰ τὰ χρώματα, συμπλεκόμενα, συστρεφόμενα, συμμιγνύμενα, ζωपुरοῦμενα, ἐκλάμποντα, ἐν μυστηριώδει παλιρροίᾳ, ζῶηρά καὶ ἀκτινοβόλα. Διατί; Διότι θὰ ὀμιλήσῃ ἡ Πυθία, τὸ μέλλον, ἢ εἰμαρμένη, ὁ Θεὸς καὶ θ' ἀκούσωσι καὶ θὰ μάθωσι τὴν τύχην των Εἷς δὲ μόνον ἐν μέσῳ τοῦ ἀγωνιῶντος τούτου δαυδαλείου χοροῦ μένει ἀπαθὴς καὶ ἀδιάφορος. Εἶνε ὁ μικρὸς παῖς, ὁ ἔχων τὸν παράδεισον ἐν τῇ καρδίᾳ, ὁ εὐδαίμων Ἀδάμ, ὁ μήπω φαγὼν τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν καὶ τρυφῶν ἀμέριμνος ἐν τῇ μακαρίᾳ Ἐδὲμ τῆς ἀγνοίας, τῆς ἀθωότητος καὶ τῆς φαιδρότητος. Αὐτὸς μειδιᾷ ἀφελῶς, μηδὲν ἐννοῶν, μηδὲν ποθῶν, μηδὲν ἀναμένων. Οὕτω τὴν πρῶταν τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ ἔαρος μειδιᾷ τοῦ μῦθου διανοιγομένου ῥόδου ὁ κάλυξ, οὕτως εἶνε φαιδρὸν τὸ ἔωθινὸν τοῦ στρουθίου τετέρισμα, οὕτως ἀνατέλλει χάριεν καὶ στίλβον τὸ γλυκὺ τῆς αὐγῆς ἄστρον.

Τέλος ἄρχονται οἱ χρησμοί. Ὁ χορὸς τῶν νεανίδων ἄδει (στεροτύπως πάντοτε εἰς τοιαύτην περίστασιν), ὡς προανάκρουσμα, περιπαθῶς ἀμέσως πρὸ τῆς ἐνάρεξως τὸ ἐξῆς χαριέστατον δίστιχον :

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΩΜΑΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΟΝΤΟΣ

«Κανίτι ξυλοκάνατο, νά-μειχα τὸ ροιζικό σου,
Ποῦ σὲ κρατοῦν ἢ εὐμορφαις καὶ πίνουν τὸ νερό σου!»

Ὁ χορὸς τῶν νεανίδων γνωρίζει πολλοὺς στίχους· πολλὰ ὁμοίως
τούτων εἰσὶν εὐφράνταστοι καὶ ποιήτριαι.

Μία ἐξ αὐτῶν ἀρχίζει, ἄδουσα.

«Ὅλον τὸν κόσμον ἄγρισα νὰ βρῶ γ' ὑκὸ σταφύλι.
Δὲν βρῆκ' ἄλλο γλυκύτερο ἀπ' τὸ δικό σ' ἀχειλί !
Νὰ ἦτανε νὰ πέραγα σ' ἓνα μακρὸ σειρήτι,
Τὴν πούλια, τὸν αὐγερινὸ καὶ τὸν ἀποσπερίτη,
Νὰ σοῦ στολίσω τὸν λαμπρὸ, γιατί νὰ σ' τὸν στολίσῃ
Διχμαντικὸ δὲν βρίσκαται σ' Ἄνατολὴ καὶ Δύσι.»

Τὸ παιδίον ἀμέσως ἐμβάλλει τὴν χεῖρα εἰς τὸ ἄγγειον, ἐξάγει
ἐν σύμβολον ἐν μέσῳ πυρετώδους προσοχῆς τοῦ χοροῦ καὶ ἀναφωνεῖ:

— «Ἐνα δακτυλιδάκι χρυσὸ μὲ μία μικρὴ πέτρα γαλάζια !

— Ἄ ! ἀποκρίνεται τις ἐκθαμβος. Εἶνε τῆς Ἡθης. Χαρὰ
στην ! Αὐτὴ θὰ γίνῃ καμμιά φορὰ ἄγγελος, ποῦ θὰ τρελλαίνη τὸν
κόσμον ! προστίθῃσι ζηλοτυποῦσα.

— Καὶ μήπως δὲν εἶνε καὶ τόρα ἄγγελος, κυρά μου ; λέγει
ἄλλη.

— Εἶνε καὶ πάρα εἶνε ! ἀναφωνοῦσιν ὅλοι. Ῥοιζικὸ ἀριστούρ-
γημα !

Καὶ ἡ Ἡθὴ σεμνύνεται καὶ μειδιᾷ εὐχαρις.

Ἡ κοιδὸς ἐξακολουθεῖ :

«Ἀνάθεμα τῇ μίννῃ σου, ποῦ σ' ἔκαμε γυναίκα.
Τηγάρῃς ἕναν ἀγαπᾷς, τηγάρῃς πέντε—δέκα ;»

Τὸ παιδίον ἐμβάλλει ἕτερον σύμβολον ἐν ψιθυρισμῷ τοῦ χοροῦ,
κρατοῦντος τὴν ἀναπνοήν.

— Μία δακτυλήθρα μικροῦτσικη !

Ἄνέπνευσαν.

— ὦ, ὦ ! Εἶνε τῆς Γλαύκης. Ἐργολάβα ἡ κυρία !

— Καὶ μήπως εἶνε καὶ ὠραία ! φωνεῖ ἄλλη, συστέλλουσα τὰ
χεῖλη καὶ ὑψοῦσα τὰς ὀφρεις.

— Καὶ μολοντούτο τῆς φαίνεται, προστίθῃσιν ἄλλη, πῶς αὐτὴ
εἶνε καὶ ἄλλη δὲν εἶνε ! Ἀλλὰ καλὰ ποῦ δὲν εἶν' ἰδέσθαι !

— Μὴ γερονᾶτε, κορίτσια, μὲ ξέναις ἔννοιαις. Αὐτὸς ὁ κόσμος
ἔτσι πρόκειται ! λέγει ἄλλη.

Ἡ αἰδὸς ἐξακολουθεῖ :

«Κοιμᾶται τὸ πουλάκι μου καὶ πῶς νὰ τὸ ἔξυπνήσω !
Θὰ πάρω διαμαντόπετραις νὰ τὸ πετροβολήσω.»

Τὸ παιδίον ἐκβάλλει ἕτερον σύμβολον.

— Μία καρφίτσα !

— Ἐδική μου εἶνε ! λέγει ἡ Μήλα, κομπάζουσα.

— Τί ὠραίο ροιζικὸ, τί ὠραίο ! ἀναφωνοῦσι δύο-τρεις, ζηλοτυ-
ποῦσαι. Ποιὰ τῆ χάρι σου, Μήλα ! Σὺ θὰ πλουτήσης, τόσον πολὺ
θὰ πλουτήσης, καὶ θὰ ἦσαι τόσον εὐτυχῆς, ὥστε θὰ κοιμᾶσαι
γλυκὰ, σὰν πουλί, καὶ θὰ σὲ ἔξυπνοῦν μὲ διαμαντόπετραις !

— Ἄμ' καλὰ τὸ λέει ἡ θεία μου, προστίθεισιν ἄλλη. «*Ἄν
ἔχῃς τύχη διάβαινε καὶ ροιζικὸ περπάτει !*»

Ἡ αἰδὸς οὕτως ἐξακολουθεῖ μέχρι τέλους, λέγουσι καὶ ἄλλαι
ἄλλους στίχους, ἕως οὗ ἐξαχθῶσιν ἐκ τοῦ ἀγγείου ὅλα τὰ σύμ-
βολα.

Τρεῖς τοῦλάχιστον ἐντὸς τῆς ἡμέρας αὐτῆς δέον νὰ ἐπαναλη-
φθῇ ὁ κληδονισμὸς, ὡς ἄνω.

Τί δὲ γίνεταί ὕστερον τὸ ἐν τῷ ἀγγεῖῳ ὕδωρ ;

Ἄμα, ὡς τελειώσῃ ὁ Κλήδωνας, αἱ ῥηθεῖσαι νεάνιδες πλη-
ροῦσι τὸ στόμα των διὰ τοῦ ὕδατος αὐτοῦ, ὅπερ θεωρεῖται *μαντι-
κόν* καὶ ἐξέρχονται εἰς τὴν θύρην καὶ διαλύονται, προσέχουσαι
ποῖον ὄνομα ἐκάστη θ' ἀκούσῃ πρῶτον. Τὸ ὄνομα ἐκεῖνο θὰ ἦνε
τὸ ὄνομα τοῦ μέλλοντος συζύγου της. Τόσην θαυματουργὸν καὶ
προφητικὴν δύναμιν ἔχει τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο !

Εἰς τὸ τελευταῖον ὅμως τοῦτο ἀπαιτεῖται πολλὴ προφύλαξις,
διότι συμβαίνουσιν ἐνίοτε νόστιμὰ τινὰ παρατράγωδα. Οὕτω ποτὲ
ἀγιοῦπαιδες, ἀνακαλύψαντες ἓνα Κλήδωνα, ἔστησαν ἔνεδραν ἐξω-
θεν τῆς οἰκίας. Ἄμα δ' ὡς εἶδον τὰς κληδονισθείσας νεάνιδας,
ἐξερχομένας μὲ τὸ στόμα, πλήρες ὕδατος, ἤρξαντο οἱ δαίμονες,
κραυγάζοντες πλησίον των :

— *Διάβολε, ἀντίχριστε, Ἰσκαριώτη, θεότρελλε, μουφλοῦζῃ,
ψωμοζήτη, σακάτη !*

Ὅλαι αὗται αἱ λέξεις ἐξῆλθον ταῦτοχρόνως ἀπὸ τὰ στόματα
τῶν πονηρῶν ἀγιοῦπαίδων καὶ ἔρριψαν εἰς δεινὴν ἀμηχανίαν τὰ

πτωχὰς νεάνιδας, αἴτινες, πᾶν ἄλλο βεβαίως στέργουσαι ἢ τοιούτους συζύγους, ἀπέπτυσαν τὸ ὕδωρ καὶ μετὰ μεγάλην θλίψιν, στενοχωρίαν καὶ διάσκεψιν ἐπὶ τέλους παρεδέχθησαν ὁμοφώνως, ὅτι ἡ ὑδρομαντεία ἢ οἰωνομαντεία αὕτη ἐματαιώθη, διότι τὰ ῥηθέντα ὀνόματα ἠκούσθησαν, οὐχὶ τυχαίως, ὡς ἀπαιτεῖται, ἀλλ' ἐκ προμελέτης καὶ κακίας τῶν ἀγυιοπαίδων!

Οὕτω περατοῦται ἐντελῶς ἡ τελετὴ τῆς *Κ.ληθόνος* καὶ κατόπιν πᾶσαι ἄδουσι καὶ χρεούουσι, κλείουσαι οὕτω τὴν ἑορτὴν μετὰ ταῦτα δὲ ἐκάστη ἀπέρχεται εἰς τὰ ἴδια μὲ τὸν χρησμὸν τῆς τύχης τῆς. ²³⁾

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλοῦντο κυρίως *Κ.ληθόνες* τὰ διὰ τῶν λέξεων προμαντεύματα. Ἡ μαντεία αὕτη ἦν λίαν συνήθης εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος Σποδίου ἐν Βοιωτίᾳ. Ἐλεγον ὅ,τι ἤθελον μυστικῶς εἰς τὸ οὖς τοῦ ἀγάλματος· εἶτα ἐξήρχοντο μὲ πεφραγμένα τὰ ὦτα καὶ τὴν λέξιν, ἣν ἤκουον πρῶτον, ἀφοῦ ἤνοιγον τὰ ὦτα, ἐκείνην ἐλάμβανον διὰ προμάντευμα. Τὸν τρόπον τοῦτον ἐφεύρε κατὰ τινος ἢ Δήμητρα· κατ' ἄλλους δὲ τῆς πρώτης Δελφικῆς Σιβύλλας τὸ σῶμα μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ἔγινε κοινορτὸς καὶ γῆ, ἐξ ἧς ἀνεφύσαν χόρτα μαντικά ἢ ἡ εἰρημένη Σιβύλλα μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς διένειμε χρησμούς εἰς πολλὰ πράγματα, ὡς καὶ εἰς τὰ χόρτα· ὅσοι δὲ ἔμειναν εἰς τὸν ἀέρα, ἐκείνοι ὀνομάσθησαν *Κ.ληθόνες*, οἷον λόγοι καὶ φῆμαι κατὰ τὴν παραγωγὴν τῆς λέξεως. ²⁴⁾ Ὑπάρχει δὲ καὶ μυθολογικὴ παράδοσις, καθ' ἣν ἡ πρώτη Δελφικὴ Σιβύλλα, Ἡροφίλη καλουμένη, ἀποθανοῦσα, ἀνέβη εἰς τὴν Σελήνην καὶ ἐγένετο τὸ φαινόμενον πρόσωπον αὐτῆς· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς δισκορπίσθη εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐγένοντο αἱ φῆμαι καὶ *Κ.ληθόνες*. ²⁵⁾

23). Τὰ περὶ Κ λ η θ ὄ ν ω ν ἐκτεθέντα ἠρόθησαν ἀπειθείας· ἐκ τοῦ λαοῦ. Περὶ τούτων ἐν τούτοις ἴδετε Ἐ σ τ ῖ α ν Γ. σελ. 406.

24). Ὠγουγία. Α'. σελ. 184, 197

25). Παυσαν. Φωκικὰ. XII.—Πλούταρχος· Περὶ τῶν χρησμῶν τῆς Πυθίας. 9. καὶ ἐπ. 14.—Ὠ γ υ γ. Δ. σελ. 36.

Σιβύλλαι ὀνομάσθησαν τινες γυναῖκες προφῆτιδες, προλέγουσαι τὰ μέλλοντα διὰ στίχων. Τὸ δὲ ὄνομα λέγουσι τινὲς μὲν Ῥωμαϊκὸν καὶ σημομάντα. Τινὲς δὲ ἑλληνικὸν ἀπὸ τὸ Σιὸς καὶ βουλήν· διότι Σιὸ ὀνόμαζον τὸν θεὸν Δωριστεῖ

Προκειμένου δὲ περὶ χρηστηρίων ὁ Πλούταρχος, γράφων περὶ αὐτῶν, μαρτυρεῖ, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του οἱ μαντευόμενοι ἠρώτων τὸν Θεὸν περὶ πραγμάτων μικρῶν καὶ δημοτικῶν, οἷον εἰ πλευστέον, εἰ δανειστέον κτλ. αἱ δὲ πόλεις περὶ καρπῶν, βοσκῶν καὶ υγείας. ²⁶⁾ Ἀλλαχοῦ δὲ παρεισάγει τὸν κυνικὸν Δίδυμον, τὸν ἐπικαλούμενον Πλανητιάδην, ὅστις ἀσχάλλει διὰ τὴν παρακμὴν τῶν χρηστηρίων καὶ τὰ αἰσχρὰ καὶ ἄθεα ἐρωτήματα, ἅτινα προέβαλλον τότε τῷ Θεῷ, οἱ μὲν σοφίζόμενοι, οἱ δὲ περὶ θησαυρῶν ἢ κληρονομιῶν ἢ γάμων παρανόμων διερωτῶντες. ²⁷⁾

Ἐκ τούτων νοεῖ τις τὴν συγγένειαν τῆς σημερινῆς Κληδόρος καὶ πρὸς τὰ χρηστήρια τῆς παρακμῆς, διότι καὶ νῦν τὰ μαντεύματα περὶ τὰ τοιαῦτα περίπου στρέφονται.

Συνελόντι δ' εἰπεῖν ὁ παρ' ἡμῖν Κλήδωνας εἶνε συμφυρμὸς μακροχρόνιος τῆς ἀρχαίας Κληρομαντείας, Στιχομαντείας, Ῥαψωδομαντείας, Ὑδρομαντείας, Λεκανομαντείας, Οἰονομαντείας καὶ τῶν χρηστηρίων, παρ' ἐκάστου τῶν ὁποίων, ὡς καὶ τῆς παραδόσεως τῶν ἀρχαίων Κληδόρων, παρέλαβέ τι. Πάντα σχεδὸν, τὰ συγκροτοῦντα τὸν νῦν Κλήδωνα, στοιχεῖα, ἀνευρίσκομεν καὶ παρὰ ταῖς ῥηθείαις ἀρχαίαις μντεῖαις, παραμειορρωμένα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἐκ τῆς παρελεύσεως τῶν αἰώνων καὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἠθῶν καὶ θρησκευτῶν.

Διατὶ δὲ ἡ Κληδὼν νὰ τελῆται κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου;

Πιθανῶς, διότι, ὡς εἴρηται, ὁ Ἁγ. Ἰωάννης θεωρεῖται, ὡς ὁ ἔφορος καὶ προστάτης τῆς υγείας, τοῦ ὑψίστου τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν καὶ ὁ φύλαξ καὶ σωτὴρ ἀπὸ παντὸς κακοῦ καὶ εὐλόγως ἡ ἡμέρα τῆς ἑορτῆς του ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ, ὡς δότειρα εὐδαιμονίας, φέρουσα τὸ κέρασ τῆς Ἀμαλθείας, τὸ σύμβολον τῆς ἀφθο-

(Σιὸς=Διὸς). Αἰολικῶς δὲ ἡ Βουλὴ ἐλέγετο Β ο λ ἠ. Κατ' ἄλλους δὲ πρῶτον ἐφάνη εἰς τὴν Λιθύαν τοιαύτη γυνὴ καὶ ἐκεῖ ὠνόμασαν αὐτὴν Σιβύλλαν. Τοῦς δὲ χρησμοῦς τούτων ἐκάλουσαν Σιβυλλείους. (Ὡ γ υ γ. Δ. σελ. 35.—Πλάων. Φαίδρος σελ. 244.) Κατ' ἄλλους, ἡ λέξις Σιβύλλα ἢ Σίβυλλα παρήχθη ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἢ Ἀραβικοῦ καὶ κατὰ τινὰς ἐκ Περσικῆς τινος λέξεως.

(26) Πλούταρχος. Περὶ τῶν χρησμάτων τῆς Πυθίας 28.

(27) Πλούταρχος. Περὶ τῶν ἐκλελειπότηων χρηστηρίων. 7.

νίας τῶν τυχαίων δωρημάτων. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ Ἄγ. Ἰωάννης εἶνε καὶ προφήτης καὶ ἴσως καὶ ἐκ τούτου ἐσχιστίσθησαν μετὰ τῆς ἐορτῆς του αἱ μαντεῖαι τῶν *Κληδόρων*. Φυσικὸν δ' ἐπίσης ἦτο ἴσως νὰ σχετισθῇ ἡ *Κληδὼν* μετὰ τῆς ἐποχῆς τοῦ θερινοῦ ἡλιοστασίου, ἀφ' ἧς ὁ χρόνος τρέπεται πρὸς νέας ὥρας καὶ ἕκαστος εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀνάγκην μαντεύματος νέας τύχης διὰ τὸν νέον καιρὸν.

VII

Τοιαῦται αἱ περὶ τῆς 24ης Ἰουνίου ἐπικρατοῦσαι ἐνταῦθα προλήψεις, αἵτινες πᾶσαι σχεδὸν ἀπαντῶσι καὶ πανταχοῦ.

Δὲν δύναται τις ὅμως νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς, ὅτι αἱ ἐκτεθεῖσαι δημῶδες προλήψεις εἰσὶν αἱ μόναι, αἱ σχετιζόμεναι μὲ τὴν ἡμέραν αὐτήν. Αὐταὶ εἰσὶν αἱ γνωσταὶ ταῖς πολλοῖς. Ἴσως δὲ ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι, μυστηριώδεις, κεκρυμμέναι εἰς τὰ ἄδυστα τῶν γνώσεων γραίων Σιβυλλῶν, ὡς τιμαλφῆ ἐφόδια πάτης ἀνθρωπίνης εὐτυχίας!

Αἱ ἐκτεθεῖσαι προλήψεις μὲ τοὺς ἀλλοκότους αὐτῶν τύπους καὶ μορφὰς εἶνε ἐν γένει κηλίδες τῆς πνευματικῆς τοῦ λαοῦ προόδου.

Αἱ κηλίδες αὐταὶ δέον νὰ ἐξελειφθῶσιν, ὅπως ἡ ἐντελὴς ἐλευθερία ἡ πνευματικὴ πρόοδος, ἵνα καταλάμψῃ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Θὰ ἦτο ὠραῖον νὰ γυμνωθῶσιν αἱ προλήψεις τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ δεισιδαιμονικοῦ χαρακτῆρος καὶ νὰ διεσώζοντο, ὡς παιδία ἡ ὑπὸ τὴν ἀληθῆ καὶ κοινωφελῆ αὐτῶν ἔνοιαν, ὅσαι ἀν τοιαύτην ἐγκλείωσιν. Ἦθελεν ἀπολυτρωθῆ ἡ ψυχὴ, ἤθελε καταφωτισθῆ καὶ ἀνυψωθῆ οὕτως ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια.

Ἄλλὰ τοῦτο εἶνε ἔργον τοῦ παμφωτισμοῦ, ὅστις ὅμως, ὡς μαρτυρεῖ ἡ καθολικὴ ἱστορία, εἶνε πιθανῶς ἐπὶ τέλους ὄνειρον, ἰδεῶδες τι ἀνέφικτον, τελειότης ὑπεράνθρωπος, χίμαιρα ἀπραγματοποίητος ἐν τῷ ἐφημέρῳ καὶ ψευδεὶ τούτῳ κόσμῳ.

Παρὰ τῷ φωτὶ ἡ σκιά, παρὰ τῇ ἡμέρᾳ ἡ νύξ δὲν θὰ ἐκλείψωσιν. Οὕτω καὶ αἱ προλήψεις, ὅσῳ καὶ ἂν ἦνε δυνατόν νὰ περιορισθῶσι διὰ τοῦ φωτὸς τῶν γραμμάτων καὶ τῆς προόδου ἐν γένει

εἶνε μέγα ζήτημα, ἂν θὰ ἐκλείψωσι ποτε ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς. Ἐν ὅσῳ ὑπάρχωσι κοινωνίαι καὶ ἄνθρωποι, θὰ ὑπάρχωσι πεφωτισμένοι καὶ ἀμαθεῖς, φαιενά, ἐλεύθερα καὶ εὐπτερα πνεύματα καὶ πνεύματα σκοτεινά καὶ δούλα τῶν προλήψεων καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ θὰ συνδеспόζωσι τοῦ κόσμου τούτου ὁ Θεὸς τοῦ φωτὸς Ὁρομάζης καὶ ὁ δαίμων τοῦ σκότους Ἀρειμάνης καὶ θ' ἀντιμάχωνται τίς οἶδεν ἕως πότε

C' est comme ça que va le monde !

Ἐν Ἀργεῖ, Ἀύγουστος 1881.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΒΑΡΔΟΥΝΙΩΤΗΣ.

Δικηγόρος.

Μίσρον τοῦ γὰ διατηρῶμεν τὰ ῥόδα εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν καὶ γὰ τὰ ἀνευρίσκωμεν τὸν χειμῶνα.

Κόψε τὸν κάλυκα τοῦ ῥόδου καθ' ἣν στιγμὴν μέλλει ν' ἀνοιξῆ, χρίσον τὸν μίσχον (τσουνί) διὰ κηροῦ, ἔγκλεισον ἔπειτα ἕκαστον κάλυκα εἰς κῶνον ἐκ στερεοῦ χάρτου ἀρκετὰ εὐρὺν ὅπως μὴ ἐγγίξῃ τὸ ἄνθος, κόλλησον τὸν κύκλον τοῦ κῶνου, ὅπως μὴ εἰσδύῃ ἀπὸ ἐν αὐτῷ καὶ ἐξάρτησον τοὺς κάλυκας ἐκ τῶν μίσχων ἐντὸς σκευοθήκης, φροντίζων ὅπως οὔτῃ οὔσι μεμονωμένοι.

Τὸν χειμῶνα, ὅταν θελήσῃς νὰ στολισθῆς μὲ τὰ ῥόδα σου, σχίσε τὸν χάρτινον κῶνον, κόψε τὴν διὰ κηροῦ ἐσφραγισμένην ἄκραν, καῦσον ἔπειτα τὴν ἄκραν τοῦ μίσχου καὶ βάλε τὸ ἄνθος εἰς ψυχρὸν ὕδωρ μετὰ δύο ὥρας θὰ ἔχῃς ὠραῖον ῥόδον νεωστὶ κεκομμένον.

Λ**

